

CO JE TO ZLOČIN? ÚVOD DO KRIMINOLOGIE

DIVIŠOVÁ VENDULA
KRIMINÁLNÍ POLITIKA
5.10. 2016

KRIMINOLOGIE

- nauka o kriminalitě (*crimen + logos*), postupné rozšiřování záběru
 - pachatel (*klinická kriminologie*)
 - oběť (*viktimologie*)
 - příčiny kriminality (*kriminální etiologie*)
 - popis kriminality, i latentní (*kriminální fenomenologie*)
 - (sociální) kontrola kriminality (součástí je i *penologie*)
- věda o kriminalitě (*zločinnosti*), o jejích pachatelích a obětech
a o její kontrole
- právní vědy o kriminalitě x neprávní
- „kriminální vědy“ (nauka trestního práva, kriminalistika,

KONTROLA KRIMINALITY

- *prevence* (profylaxe)
- trestní *represe*
- neformální x formální *kontrola kriminality*

filozofická ospravedlnění trestu

- *odstrašení* (*deterrence*)
- *odplata* (*retribution, retaliation*)
- *restituce* a *rehabilitace* (*restitution / rehabilitation*)
 - restorativní justice

ZÁKLADNÍ POJMY POPISUJÍCÍ KRIMINALITU

stav kriminality:

- *rozsah* kriminality
- *úroveň* (intenzita) kriminality - indexy (čistý x hrubý)
- *struktura* kriminality
- *tíže* kriminality
- *dynamika* kriminality
- kriminalita – *skutečná* x *registrovaná* x *latentní* („černá“ / „šedá“
čísla)

KRIMINALITA X (SOCIÁLNÍ) DEVIACE A PATOLOGIE

- *sociální patologie* – nezdravé, nežádoucí společenské jevy
- *sociální deviace* – ne nutně patologické jevy
- není konformní vůči společenské normě akceptované většinou populací
- *pozitivní x negativní deviace*
- posun od kontroly kriminality → kontrola (+ kriminalizace) deviace?
(např. A. Tsoukala)

CO JE TO ZLOČIN?

- Kdo má moc definovat?
- Jakými procesy se tato tvrzení uchytí?
- Komu může (definice) sloužit?
- Jaké (a pro koho) to může mít důsledky?

CO JE TO ZLOČIN?

- mají všechny zločiny nějaký společný prvek?
- v češtině - *zlo* + čin - otázka definice dobra a zla
- čin, který někomu *ublíží* (újma - *harm*)
- *porušení pravidel společnosti* (ale i přestupky...)
- vyšší *závažnost* zločinu
- čin definovaný v *zákoně* (*nullum crimen sine lege*)
- neexistuje konsensus, různá pojetí (i vzájemně se vylučující)
- relativita - historické období/ jurisdikce / ideologie
- R. *Garofalo* – *delicta mala per se x mere prohibita*
- *právní* x *sociologické* pojetí
- *objektivní* vs *subjektivní* (role emocí) pojetí zločinu

PŘÍSTUPY K CHÁPÁNÍ ZLOČINU

- čin (nebo jeho opomenutí), který *způsobuje újmu* (*harm*) v situaci, za kterou by zodpovědná osoby/skupina měly být stíhány a potrestány (bez ohledu na právo)
- čin *proti zákonům boha*
- čin (nebo jeho opomenutí), který je definován právoplatně schválenými *zákony* národního státu
- zločin a zločinci existují jen, když je veřejná autorita jako taková *odsoudí* podle přijatých postupů
- zločin jako *irelevantní koncept* (napojený na existující mechanismy sociální kontroly) → sociologie *deviace*

HLAVNÍ RÁMCE

1. zločin jako *sociální konstrukce*
2. zločin jako produkt *náboženské authority* / doktríny
3. zločin jako odraz *zákonností* národního státu
4. novější koncepty *překračující národní stát*
(společenská újma/social harm / lidská práva...)

KLASICKÉ / PRÁVNÍ POJETÍ ZLOČINU

- klasické pojetí - TČ jako *provinění proti společenské smlouvě* - svobodná vůle
- později - kriminalita jako *patologie* - determinismus - pozitivistická škola
- právní pojetí: *„an intentional act or omission in violation of criminal law (statutory and case law), committed without defence or justification, and sanctioned by the State as a felony or misdemeanor“*
- trestní zákonodárství - trestná činnost - trestní justice
- podmínky odsouzení: chování (*actus reus*) + mysl (*mens rea*)
- zákony podléhají vlivu společnosti, náboženství, ideologií
- morálka společnosti x tolerance společnosti

DEBATA DEVLIN VS. HART

- 1957 – UK - doporučení komise ohledně kriminalizace sexuálních aktivit homosexuálů
- Patrick Devlin – role trestního zákona – účelem také *ochrana společnosti*
(„veřejná morálka“ ?)
- x Herbert Hart – J.S. Mill – princip *újm*y (*harm principle*)
- Feinberg – *škodlivost* x *špatnost* (*harmfulness* x *wrongfulness*)
- kriminalizace je legitimní, pokud daný čin obsahuje oba prvky

SOCIOLOGICKÝ OBRAT

- **E. Durkheim**: zločin jako *normální jev* spočívající v sociální struktuře
 - **R. Merton**: funkcionální teorie - deviace jako odpověď na rozpor mezi sociální strukturou a kulturou
 - **Sellin** (1937) – kriminologie se musí vymanit z područí trestního práva
 - „normy chování“ (*conduct norms*) - nejen trestní oblast
 - **E. Sutherland** – kriminalita bílých límečků
 - definice zločinu skrze pojmy „social injury“ a „legal sanctions“
 - to zahrnuje i porušení civilního práva
- širší právní přístup

... A ODEZVA

- hlavní kritik – [Paul Tappan](#) (1947)
- primát trestního práva na definování zločinu
- zločinec – jen ten, kdo byl státem za určitý zločin *odsouzen*
- nakonec „vyhrává“ svrchovanost trestního práva - vliv na kriminologii
- ale příklon k Sunderlandově definici - zločin jako porušení trestního zákona

SOCIOLOGICKÉ POJETÍ ZLOČINU

- změna paradigmatu: *etiketizační teorie* (*labelling approach*)
- kriminalita neexistuje nezávisle na definicích, role trestní justice
- definice kriminality jako *politické rozhodnutí* – diskursivní funkce
- role *médií*
- *kritická kriminologie*
- Louk H.C. **Hulsman** (1986) - problematizace / odmítnutí konceptu zločinu
- neexistuje ontologická realita zločinu
- zločin jako produkt kriminální politiky x objekt
- role systému trestního práva na definici (dělba práce)

CRIME VS. SOCIAL HARM

(„BEYOND CRIMINOLOGY“)

- (Hillyard, Tombs 2004, 2007) - kritika kriminologie jako nezávislého oboru
- cílem: teoretická soudržnost, představivost, politický pokrok
- válka USA proti terorismu, expanze systémů trestní justice
- zločin jako mýtus, absence ontologické reality a vnitřní podstaty x konstrukt
- kriminologie - absence sebereflexe - jen předpokládá, co je zločin
- většina zločinů malá míra závažnosti x ale opomíjení závažných sociálních ublížení (stát, korporace...)
- širší společenská újma také možným důsledkem kriminalizace neefektivita / selhání systému trestní justice

CRIME VS. SOCIAL HARM

(„BEYOND CRIMINOLOGY“) II

- koncept poškozené/zraněné společnosti (*harmed community*)
- kriminologie a zločin x *sociální újma* (ublížení)
- události, podmínky – postihují osoby v průběhu jejich života
 - fyzické, finanční/ekonomické, emoční a psychologické, kulturní bezpečí
- angažovanost - cílem snížit celkovou újmu společnosti
- přístup „social harm“ jako hrozba státu? - stát sám jako zdroj újmy
- širší záběr zodpovědných subjektů
- role strukturálních faktorů (kdo je např. zodpovědný za chudobu?)

HUMANISTICKÁ PERSPEKTIVA

(KRIMINOLOGOVÉ JAKO OCHRÁNCI LIDSKÝCH PRÁV X STRÁŽCI ŘÁDU)

- Schwendiger H. a Schwendiger J. (1970)
- kritika legalistického pojetí – poplatnost kriminologie státu
- do popředí staví historicky definovaná práva jednotlivců (rovnostářství)
- role kriminologů – identifikovat porušení těchto práv
- částečný překryv s tradičním přístupem k zločinu
- imperiální války, rasismus, sexismus... = zločiny?
- kriminální společenské systémy
- role sociálních vztahů, které vedou ke kriminálnímu chování
- paradigma „zdraví“/health x „mučení“/torture (Cohen)

CRIME VS. "PRE-CRIME" (POST-KRIMINOLOGIE)

- např. L. Zedner (2007)
- posun k „pre-crime“ společnosti (vs „post-crime“ orientace trestního systému)
- důraz na předcházení zločinu, usilování o bezpečnost
- nová terminologie (dohled, kalkulace, riziko a nejistota, předcházení...)
- také sektorový posun - kdo má bezpečnost zajišťovat (privátní aktéři...)
- vliv 9/11 - nové oblasti zájmu v kriminologii (terorismus a protiter. boj)
- nutnost odhalit pol. a ek. zájmy za usilováním o bezpečnost
- nutnost kriminologie adaptovat se na nové poměry

POUŽITÉ ZDROJE A LITERATURA I

- Cane, Peter. 2006. „Taking Law Seriously: Starting Points of the Hart/Devlin Debate“. *The Journal of Ethics*, Vol. 10, No. 1/2 (Jan., 2006), pp. 21-51.

- Coursera. *Lecture 26 - Lecture 9.1.1: What Can be Criminalized? The Hart-Devlin Debate* (<https://www.coursera.org/learn/political-philosophy-2/lecture/tUrEX/lecture-9-1-1-what-can-be-criminalized-the-hart-devlin-debate>).

- Fisher, Slavomil; Škoda, Jiří. 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada.

- Green, Penny J. and Tony Ward. 2000. „State Crime, Human Rights, And the Limits of Criminology“, *Social Justice*, Vol. 27, No. 1 (79), Race, Class, and State Crime (Spring 2000), pp. 101-115.

- Gřivna, Tomáš et al. *Kriminologie*. 4 vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., pp. 21-35.

- Hillyard, Paddy & Steve Tombs. 2007. „From ‘crime’ to social harm?“, *Crime Law Soc Change* (2007) 48, pp. 9-25.

POUŽITÉ ZDROJE A LITERATURA II

- Hulsman, Louk. 1986. Critical Criminology and Concept of Crime, *Contemporary Crisis*, Vol. 10, No. 3-4, pp. 63-80.
- Matthews, Rick A. & David Kauzlarich. 2007. „State crimes and state harms: a tale of two definitional frameworks“, *Crime Law Soc Change* (2007) 48:43-55.
- Morrisson, Wayne. 2009. „What is Crime? Contrasting Definitions and Perspectives“. In: Hale, Chris et al. (Eds.). *Criminology*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, pp. 3-22.
- Open Yale Courses. 2011, *Lecture 17 - Punishment I [March 22, 2011]* *Philosophy and the Science of Human Nature*, on-line přednáška (<http://oyc.yale.edu/philosophy/phil-181/lecture-17#transcript>).
- Schwendinger Herman and Julia Schwendinger. 1970. „Defenders of Order or Guardians of Human Rights?“, *Social Justice* Vol. 40, Nos. 1-2, pp. 87-117.
- Tsoukala, Anastassia. 2008. *Security, Risk and Human Rights: A vanishing relationship?* CEPS Special Report/September 2008.
- Zedner, Lucia. 2007. Pre-crime and post-criminology? *Theoretical criminology*, Vol. 11, No. 2, pp. 261-281.

DOPORUČENÉ KRIMINOLOGICKÉ ČASOPISY

- Theoretical Criminology (<https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/journal/theoretical-criminology>)
- British Journal of Criminology (<http://bjc.oxfordjournals.org/>)
- Criminology and Criminal Justice (<http://crj.sagepub.com>)
- European Journal of Criminology (<http://euc.sagepub.com/>)
- Criminology ([http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1745-9125](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1745-9125))
- Journal of Interpersonal Violence (<http://jiv.sagepub.com/>)
- Aggressive and Violent Behavior (<http://www.journals.elsevier.com/aggression-and-violent-behavior/>)
- Punishment & Society (<http://pun.sagepub.com/>)
- Crime, Media, Culture (<https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/journal/crime-media-culture%20#description>)
- Critical Criminology (<http://link.springer.com/journal/10612>)
- Criminal Justice Matters (<http://www.tandfonline.com/loi/rcjm20>)